

The Impact of Food Inflation on Poverty in Turkey

Başak Sezgin Kiroğlu

basaksezgin@anadolu.edu.tr

Anadolu University

orcid.org/0000-0003-4599-7601

Corresponding Author

Şennur Sezgin

sennursezgin@ogu.edu.tr

Eskisehir Osmangazi University

orcid.org/0000-0002-4551-1563

JEL Code: I3, P36, P46

Received: 02.09.2021

Revised: 19.09.2021

Accepted: 20.09.2021

Available Online: 30.09.2021

To cite this document

Sezgin Kiroglu, B., Sezgin S. (2021). The Impact of Food Inflation on Poverty in Turkey. Equinox, Journal of Economics, Business & Political Studies, 8 (2), 256-273. doi: 10.48064/equinox.995580

Abstract

This study analyzes the relationship between food inflation and poverty between the years of 2016-2019 in Turkey, using the Household Budget Survey of TÜİK. The multinomial logit regression model was used for this analysis. In this model, while the poverty line is considered as the dependent variable, the independent variables are food inflation, the structure and expenditure of households, the status of the property they live in, rent amounts paid, smoking and alcohol habits, whether they have private insurance, credit card usage, and shopping habits. In addition to these, mobile phones, computers, televisions, refrigerators, dishwashers and washing machines, number of cars and how much food is eaten outside were used as explanatory variables to measure poverty in the country. As a result, it has been seen that the increase in food prices increases poverty.

Keywords: Turkey, inflation, poverty

Türkiye'de Gıda Enflasyonunun Yoksulluk Üzerindeki Etkisi

Öz

Bu çalışma gıda enflasyonu ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi 2016-2019 yılları arasında Türkiye özelinde TÜİK'in Hanehalkı Bütçe Anketini kullanılarak analiz etmektedir. Bu analizi yaparken çok terimli logit regresyon modeli kullanılmıştır. Bu modelde yoksulluk sınırı bağımlı değişken olarak ele alınırken, bağımsız değişkenler ise gıda enflasyonu, hane halklarının yapısı, harcaması, yaşadıkları mülkiyetteki durumu, ödenilen kira tutarları sigara ve alkol alışkanlığı, özel sigorta yaptıran yaptırmadıkları, kredi kartı kullanımı, pazara gitme alışkanlıklarıdır. Bunların yanı sıra ülkedeki yoksul olma durumunun ölçülmesinde kullanılan cep telefonu, bilgisayar, televizyon, buzdolabı, bulaşık ve çamaşır makinesi, otomobil sayısı ve dışarıda ne kadar yemek yenildiği de açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Sonuç olarak gıda fiyatlarındaki artışın yoksulluğu arttırdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, enflasyon, yoksulluk

1. Giriş

Gıda ürünleri fiyatlarındaki hızlı artışlar nedeniyle ortaya çıkan gıda enflasyonu son yıllarda dünyanın ve Türkiye'nin gündeminde önemli yer tutmaktadır. Gıda enflasyonunu "tarımsal ürünler "üretici fiyat endeksi"nin (ÜFE) genel ÜFE'ye veya gıda maddeleri "tüketici fiyat endeksi"nin (TÜFE) genel TÜFE'ye göre daha hızlı artması" durumu olarak ifade edebiliriz (Yavuz,2021). FAO (2021) gıda fiyat endeksine göre dünya gıda fiyatları 2003 yılından 2014 yılına kadar sürekli artarken, sadece 2009 yılında düşmüştür. 2015-2019 yılları arasında 90 civarında olan endeks 2020 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren 120 lere yükselmiştir. Bu yüksek trendi 2021 yılı Temmuz ayına kadar da devam ettirmiştir. Gıda fiyatlarındaki bu yükselişin bir süre daha devam edeceği öngörülmektedir. Türkiye'de ise koronavirüs salgının etkisiyle 2020'nin ikinci çeyreğinde gıda TÜFE'nin genel TÜFE'nin üzerinde seyretmesi ve salgın boyunca bu durumun devam etmesi 2020 gıda enflasyonunun göstergesi olmuştur (Yavuz, 2021).

Son yıllarda tüm dünyada gözlenen gıda fiyatlarındaki artışın birçok nedeni vardır. Ülkelerin tarımsal üretim potansiyeli, uygulanan tarım ve dış ticaret politikası, tarladan tüketime kadar olan sürecin yönetilmesi, perakende sektörünün örgütlenmesi yanında dünya nüfusunun artışı, Hindistan ve Çin gibi gelişmekte olan ülkelerin beslenme alışkanlıklarını değiştirmesi, tarım alanlarının ihmal edilmesi ve kuraklıklar nedeniyle üretimin azalması gibi faktörleri sayabiliriz. Bu duruma Türkiye özelinde baktığımızda ise artan üretim maliyetleri, üretimin yetersiz olması, ihracat arzı (yaş sebze-meyve), dünya piyasalarından yalıtım ve ürün zincirlerinde eksik ve aksak örgütlenme gibi nedenleri söyleyebiliriz (Çağatay ve Mert, 2016; Yıldırım, 2021, Ekber,2021) Yine bu nedenlere iklim değişikliği ve dolayısıyla kuraklık tehlikesi, biyoyakıt üretim artışını ekleyebiliriz. Bu saydığımız nedenlerden dolayı artan gıda enflasyon başta dar gelirliler olmak üzere tüketiciler üzerinde etkili olmaktadır. Dar gelirlilerin bütçelerinde gıda ürünlerinin payı yüksek olmasından dolayı gıda enflasyonu ve yoksulluk ilişkisinin kapsamlı bir şekilde araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu nedenle bu çalışmada Türkiye'deki gıda enflasyonunun yoksulluk üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Bunu yapmak içinde 2016-2019 yılları arasındaki TÜİK'in Hanehalkı Bütçe Anketi verileri kullanılarak çok terimli logit regresyon modeli analiz edilecektir. Bu analizde yoksulluk sınırı bağımlı değişken olarak ele alınırken, bağımsız değişkenler gıda enflasyonu, hane halklarının yapısı, harcaması, yaşadıkları mülkiyetteki durumu, ödenilen kira tutarları sigara ve alkol alışkanlığı, özel sigorta yaptırıp yaptırmadıkları, kredi kartı kullanımı, pazara gitme alışkanlıklarıdır. Bunların yanında ülkedeki yoksul olma durumunun ölçülmesinde kullanılan cep telefonu, bilgisayar, televizyon,

buzdolabı, bulaşık ve çamaşır makinesi, otomobil sayısı ve dışarıda ne kadar yemek yenildiği de açıklayıcı değişken olarak kullanılacaktır.

Girişi takip eden bölümde enflasyon ve yoksullukla ilgili literatür ele alınıp incelenecek ve daha sonra Türkiye’de enflasyon ve yoksulluğun seyri açıklanacaktır. Dördüncü bölüm ise modelin verilerin ve analizin yapıldığı bölüm olacaktır.

2. Teorik Çerçeve ve İlgili Literatür

Enflasyon ve gelir adaletsizliği, yoksulluk ilişkisi literatürde çok tartışılan bir konudur. Çünkü enflasyon yoksulluğu birçok kanaldan etkilemektedir. Öncelikle enflasyonla birlikte ortaya çıkan enflasyon vergisinin artışıyla beraber harcanabilir gelirin azalması yoksulluğu artırmaktadır (Cardoso,1992). Literatürdeki teorik argümanlar enflasyonun ücret, sermaye gelirleri ve transfer harcamaları üzerinden gelirin yeniden dağılımına yol açtığı şeklindedir. Genellikle nominal ücretlerin enflasyondan daha az artması, reel ücretin düşmesine neden olmaktadır. Fakat buna karşılık sermaye geliri elde edenler finansal piyasalarda enflasyona karşı kendilerini daha iyi koruyabilen araçlara sahiptir. Düşük gelir grubu ise bu piyasalara girişte engellerle karşılaşmaktadırlar. Transfer harcamaları ise genellikle devletin düşük gelir grubuna yaptığı mali yardımlardır. Bu nedenle enflasyon artışları, bu kesimi olumsuz etkilemektedir. Buna karşın ücretler, sermaye gelirleri ve transfer harcamaları enflasyona endekslendiği takdirde gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerindeki olumsuz etkiyi giderebilme şansı vardır. Enflasyonun yoksulluk üzerindeki diğer bir etkisi de borçlu-alacaklı üzerinden gelirin yeniden dağıtmasına yol açmasıdır. Enflasyondaki artış, borçlu kesimin toplam borcundaki reel değeri düşürerek bu kesimi alacaklı karşısında daha iyi bir duruma getirmektedir. Borçlular, genellikle düşük ve orta kesimlerden oluştuğu için gelir eşitsizliğinin azalması beklenmektedir. Fakat enflasyon dönemlerinde borç alma daha güç olmakta, bankalara nakit yatırma veya enflasyonu aşan bir getiri ile tahvil satın almada veya bir ev sahibi olmak yoksul kesim için güçleşmektedir. Ayrıca kira artışlarını enflasyondan tecrit etmek pek mümkün değildir (Monnin, 2014). Bu kanallar hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde yoksul kesimi etkilemektedir. Dolayısıyla hane halklarının gelir kaynakları farklı olduğundan enflasyonun gelir grupları üzerindeki etkisi homojen değildir. Bundan dolayı enflasyon, gelir gruplarının tümünü eşit olarak etkilememekte ve gelirin yeniden dağıtımına neden olmaktadır.

Ancak gelirin yeniden dağıtımına yol açan kanallar üzerinde literatürde görüş birliği olduğu söylenemez. Bu konuda yapılan ampirik çalışmalar ele alınan döneme, ele alınan ülkeye ve kullanılan yöntemlere göre farklı sonuçlar vermektedir. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar genellikle üç yönde

ilerlemektedir. Bunlardan birincisi ve en yaygın olanı; yoksulluk ile enflasyon arasındaki ilişki pozitifdir yani enflasyonun genellikle eşitsizliği kötüleştirdiği ve yoksulluğu arttığı şeklindedir (Örneğin Cardoso,1992; Datt ve Ravillion ,1998; Easterly ve Fischer, 2000 vb.). İkincisi ise gelir adaletsizliği ve yoksullukla, enflasyon arasındaki ilişki negatiftir (Vu ve Glewwe, 2011; Aksoy ve Işık-Dikmelik, 2008). Üçüncü olarak yoksulluk ve enflasyon arasındaki ilişki çok az veya aralarında böyle bir ilişki yoktur şeklinde çalışmalar olduğu gibi aralarındaki ilişkinin doğrusal olmadığı şeklinde sonuca ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Galli ve van der Hoeven,2001; Bulir,2001; Mbegalo ve Yu, 2016). Fakat bu sonuca ulaşan çalışmaların oldukça az olduğu görülmüştür.

Enflasyon ve yoksulluğu analiz eden literatürün en çarpıcı kollarından biride gıda fiyatları enflasyonu ile yoksulluk arasındaki ilişkidir. Bu konuda ilk söylenecek şey gıda fiyatlarındaki değişimler, tüketim ve gelir kanalları aracılığıyla yoksulluğu ve eşitsizliği etkileyebilmektedir. Tüketici tarafında, gıda fiyatları arttıkça, sabit bir tüketim sepetine ulaşmanın parasal maliyeti artar, dolayısıyla tüketici refahı azalır. Bununla birlikte, nüfusun geliri --doğrudan veya dolaylı olarak-- tarım piyasalarına bağlı olan, yani kendi hesabına çalışan çiftçiler, tarım sektöründeki ücretli işçiler ve kırsal arazi sahipleri için gıda fiyatlarındaki artış, onların parasal gelirlerinde bir artışı temsil etmektedir. Her bir hanehalkı için, gıda fiyatlarındaki bir artışın net refah etkisi, satın alma gücündeki bir kayıp (tüketim etkisi) ve parasal gelirdeki bir kazancın (gelir etkisi) kombinasyonuna bağlı olacaktır. Açıktır ki, geliri tarım piyasalarıyla hiçbir bağlantısı olmayan haneler, örneğin kentliler için, gıda fiyatlarındaki artışın net refah etkisi, tamamen olumsuz tüketim etkisi tarafından belirlenecektir. Gelirleri tarımsal piyasaların performansı ile yakından ilişkili olan ve gıda tüketimi toplam bütçelerinin küçük bir bölümünü oluşturan hane halkları için, daha yüksek gıda fiyatları refahı artıracaktır. Bu nedenle, gıda fiyatlarındaki değişimlerin birinci dereceden veya doğrudan refah etkileri, hanehalkının gıda arzı veya talebindeki net pozisyonu tarafından belirlenecektir. Orta vadede, üretilen miktarlar ekonomideki yeni fiyat yapısını yansıtacak şekilde ayarlandığında, tarım sektörlerindeki ücretler ve/veya istihdam, üretimi artırmak için gerekli üretim faktörlerini çekmek için artacaktır, buda bildiğimiz ikinci derece veya dolaylı gelir etkisidir (De Hoyos ve Medvedev, 2009).

Romer ve Romer (1998) para politikasının hem kısa hem de uzun vadede yoksulluk ve eşitsizlik üzerindeki etkisini incelemektedir. Bu makale kısa ve uzun vadeli ilişkilerin zıt yönlerde gittiğini göstermektedir. ABD'den elde edilen zaman serisi verileri, genişletici para politikasının yarattığı döngüsel bir patlamanın, kısa vadede yoksulların refahını arttırdığını göstermektedir. Ancak, geniş bir ülke örneğinden elde edilen yatay kesit verileriyle yapılan analizde, düşük enflasyon

ve istikrarlı toplam talep büyümesinin, uzun vadede yoksulların refahının artmasını sağlamaktadır. Easterly ve Fischer (2000), 38 ülkeden 31.869 hane için anket verilerini kullanarak yapmış oldukları analizde yoksulların enflasyondan zenginlere göre daha fazla olumsuz etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, yoksulların refahındaki artışın doğrudan göstergeleri (milli gelirdeki paylarındaki değişim, yoksulluktaki yüzde düşüş ve reel asgari ücretteki yüzde değişim) ile enflasyonun negatif ilişki olduğunu saptamıştır. Filipinler için Blejer ve Guerrero (1990), Hindistan için Datt ve Ravallion (1998) ve Brezilya için Ferreira vd. (2001), yapmış oldukları çalışmalarda daha yüksek enflasyonun nüfusun en yoksul kesiminin milli gelirden daha düşük bir pay almasına yol açtığını bulmuşlardır. Deaton (1989), Tayland'ın farklı bölgelerindeki pirinç fiyatlarının hanehalklarının reel gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemektedir. Veri seti, 11.893 haneden oluşan geniş ölçekli bir ankettir. Yaptığı analiz sonucunda artan pirinç fiyatlarından tüm kırsal hanehalklarının fayda sağlaması gerektiği düşünürken, en büyük faydayı sağlayan kesimin gelir dağılımının ortasındaki kırsal hanehalklarının olduğunu görmüştür. Vu ve Glewwe (2011)'nin Vietnam için yapmış oldukları çalışmada 2007-2008 yıllarında artan pirinç ve tahıl fiyatlarının hanehalklarının refahına etkisi ele alınmıştır. Sonuç olarak, yükselen gıda fiyatlarının birçok hanehalkının durumunu kötüleştirirken, ortalama Vietnamlı hane halkının refahını artırdığını görmüşlerdir. Çünkü refahı azalan hanelerin (net alıcılar) ortalama refah kaybının, refahı artanların (net satıcılar) ortalama refah kazancından daha küçük olması nedeniyle ortalama refah artmaktadır.

Bulir (2001) makalesinde, geleneksel Kuznets modeline dayalı gelir eşitsizliği literatürüne katkı sağlamayı amaçlamıştır. Gelişmişlik düzeyi, kamu istihdamı, mali yeniden dağıtım ve fiyat istikrarının ülkelerde gelir eşitsizliğini iyileştirdiğine dikkat çekmiştir. Fakat enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisi doğrusal değildir. Hiper enflasyonun düşürülmesi, gelir eşitsizliğini önemli ölçüde azaltırken, çok düşük bir enflasyon seviyesine doğru daha fazla düşüş, Gini katsayısında çok büyük değişiklik yaratmadığını belirtmiştir.

Yine, Ivanic ve Martin (2008) dokuz az gelişmiş ülkeden (Bolivya, Kamboçya, Madagaskar, Malavi, Madagaskar, Pakistan, Peru, Vietnam, Zambia) hanehalkı düzeyinde elde edilen verilerle yapmış oldukları çalışmada, yüksek gıda fiyatlarının yoksulluk üzerindeki kısa vadeli etkilerinin mal ve ülkeye göre önemli ölçüde farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Fakat gıda fiyatlarındaki büyük artışların, düşük gelirli ülkelerde genel yoksulluğu önemli ölçüde artırdığını belirtmişlerdir.

Aksoy ve Işık-Dikmelik (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, yüksek gıda fiyatlarının yoksulların gelirini açık bir şekilde bozduğu fikrini benimsememiştir. Yazarlar, dokuz düşük gelirli ülkeden elde edilen hanehalkı anketi verilerini

kullanarak, net gıda satıcılarının yoksullar arasında orantısız bir şekilde temsil edildiğini ve dolayısıyla gıda fiyatlarındaki bir artışın geliri daha zengin hanelerden daha fakir hanelere aktarabileceğini öne sürmektedirler.

Bu konuda gelişmiş ülkeler için yapılan çalışmalarda da bir görüş birliği oluşmamıştır. Galli ve Van Der Hoeven (2001) yaptıkları çalışmada 15 OECD ülkesi ve ABD için enflasyon ve gelir eşitsizliğini incelemiştir. Para politikası ve enflasyonun eşitsizlik üzerindeki etkilerinin başlangıçtaki enflasyon oranına bağlı olduğunu savunmuşlardır. Buna göre yüksek enflasyonlu ülkelerde daraltıcı para politikası genellikle gelir adaletsizliğini azaltmada faydalı olsa da başlangıçta düşük enflasyonlu ekonomilerde enflasyonun düşürülmesi eşitsizliği artırabilir.

Bu konuda Türkiye ile ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda Dağdemir (2002) ise, 1987-1994 dönemi Türkiye için Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketlerini kullanarak yoksulluk analizleri yapmışlardır. Buna göre Türkiye’de bu dönemde istikrarsızlık da olsa gerçekleşen ekonomik büyümenin ve hanehalkı sayısının azalmasının yoksullararası gelir eşitsizliğini azalttığı fakat, yoksulların gelirini yoksulluk sınırının üzerine çekemediği sonucuna ulaşmışlardır. Yine Bozma vd. (2020) 2006-2016 yılları için Türkiye ile ilgili yaptıkları analizde uzun dönemde enflasyondaki yükselişin yoksulluğu azalttığını, kısa dönemde ise tersine enflasyonun yoksulluğu arttırdığını saptamışlardır.

Görüldüğü gibi, yüksek gıda fiyatlarının ülkeye özgü ve küresel yoksulluk üzerindeki net etkisi, ele alınması gereken ampirik bir soru olmaya devam etmektedir.

3. Türkiye’de Enflasyon ve Yoksulluk Analizi

Türkiye çok uzun yıllar yüksek enflasyonla yaşayan bir ülkedir. Enflasyonun ilk belirgin olarak hissedildiği dönem II. Dünya Savaşının olduğu 1940-1943 yıllarıdır. Savaş nedeniyle askeri harcamaların artması, vergi gelirlerinin düşmesi ve dış ticaretin azalması ekonominin bozulmasına ve enflasyonun 1942 yılında TÜFE ‘deki artış oranı % 66,7, TEFE’de ise % 93,7 seviyesine çıkmasına neden olmuştur (TÜİK, 2012, 602). Savaş sonrasında düşük seyreden enflasyonun 1950’li yılların sonlarında yüksek düzeylere ulaştığı görülmüştür. 1958 yılında gerçekleştirilen devalüasyonun ardından 1959 yılında enflasyon (TÜFE) % 22.6 oranına ulaşmıştır.

Türkiye’de ‘planlı dönem’ olarak bilinen 1960’lı yıllar, düşük enflasyonlu yıllar olarak tanımlanır. Bu dönemde ülkedeki tüketim alışkanlıklarının yavaş yavaş değiştiği, buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon gibi ev eşyalarının geniş halk kesimleri tarafından kullanılmaya başlandığı, köyden kente göçün hızlandığı ve dolayısıyla da iç talebin ciddi bir şekilde arttığı yıllar olmuştur. Bu yıllarda ithal ikamesine dayalı sanayileşme politikaları uygulanmıştır. Bu politikalar

başlangıçta olumlu sonuçlar verse de zamanla iç talebin artmasına paralel olarak sanayi ithal girdi talebinin hızla artmasına neden olmuştur. 1970'li yıllarda ödemeler bilançosu açık vermiş ve artan döviz talebi nedeniyle planlı dönemin ilk devalüasyonu 10 Ağustos 1970 tarihinde yapılmıştır. 1971 yılında enflasyon TÜFE'de 21.8 ve TEFE'de ise 15.9 ile uzun aradan sonra çift rakamlı seviyelere ulaşmıştır (TÜİK 2012). Bu tarihte başlatan çift haneli enflasyon rakamları 2004 yılına kadar süren uzun dönemli yüksek enflasyonu sürecini Türk halkına yaşatmıştır. Bu dönemki enflasyonun nedenleri arasında yüksek kamu açıkları ve bu açıkların Merkez Bankası kaynakları ile finanse edilmesi, 1970 'li yıllarda yaşanan petrol krizi, Kıbrıs Barış Harekâtı, Amerikan ambargosu ve bu dönemde zorunlu olarak artan savunma harcamalarını sayabiliriz.

Bütün bu gelişmelerden dolayı Türkiye'de 1980 yılına geldiğimizde enflasyonun % 100 (TÜFE % 101,4 TEFE % 107,2) 'ler seviyesine ulaştığını görüyoruz. Ekonomide yaşanan zorlukları aşmak için 24 Ocak 1980 yılında İstikrar paketi açıklandı ve alınan bu tedbirlerle birlikte Türkiye ekonomisinde bir dönüşüm yaşandı. Bu pakette kısa dönemde makroekonomik istikrar sağlamaya, uzun dönemde ise yapısal uyum reformlarını gerçekleştirmeye yönelik tedbirler yer almaktaydı. 24 Ocak kararlarıyla birlikte dışa açık bir ekonomi programı uygulanmaya başlandı ve ilk yıllarda enflasyonla ilgili olumlu gelişmeler de yaşanmıştır. Enflasyon (TÜFE) 1981 yılında % 67 oranında azalarak % 34 seviyesine, 1982 yılında ise % 28.40 seviyesine gerilemiş, fakat daha sonraki yıllarda yeniden yükselerek 1988 yılında %73.7 seviyesine ulaşmıştır (TÜİK,2012). 1990'lı yıllar Türkiye ekonomisi için zorlu yıllar olmuştur. Bu dönemde Türkiye 1994, 1999 ve 2001 yıllarında üç önemli ekonomik kriz yaşamıştır. Bu yıllar boyunca enflasyon oranı %60 seviyesinin altına hiç inmemiş ve Nisan 1994 krizinin ardından tarihi bir rekor kırarak 1994 yılını TEFE'de %120,7 seviyesinde tamamlamıştır. İlerleyen yıllarda ve 2000'li yılların başlarında Türkiye'de ki yüksek enflasyon kronik bir hal almıştır. 2001 krizinden sonra uygulamaya konulan "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" IMF'nin desteği ile makro ekonomik düzeyde yeni tedbirlere başvurulmuştur. Ekonomik istikrarı sağlamaya yönelik genel strateji ile birlikte en önemli hedefi kamu maliyesinin sağlıklı bir yapıya kavuşturularak enflasyonun düşürülmesi olmuştur. Böylece 2002 yılında yapılan genel seçimlerle birlikte yeni hükümet bu programa sadık kalarak ekonomide istikrara sağlayıcı uygulamalara başlanmıştır. Sonuç olarak Türkiye ekonomisinde 2004-2016 döneminde ortalama enflasyon (TÜFE) %8,1 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2021c). 2000'li yıllarda Türkiye'de siyasi istikrarın önemli ölçüde sağlanmış olması ve hükümetin de popülist yaklaşımlardan uzak durarak bütçe denkliliğine büyük önem vermesi enflasyon üzerindeki baskıyı ortadan kaldırmıştır. Fakat 2017 yılından sonra kur atakları, tüm dünyada etkili olan salgın

hastalık (Korana virüs) nedeniyle Türkiye’de enflasyonunu tekrar çift haneli rakamlara çıktığını görüyoruz.

Bir ülkede ekonomik paylaşımın ne kadar adil olduğunu ortaya koyan en önemli göstergeler, gelir dağılımı ve yoksulluk verileridir. Kişisel gelir dağılımı, milli gelirin toplumu oluşturan birey veya hane halkları arasındaki dağılımını gösterir. Kişisel gelir dağılımı genelde yüzdelik dilimleme yöntemi, Gini katsayısı ve yoksulluk oranına göre ölçülmektedir.

Tablo 1: Sıralı yüzde 20'lik gruplar itibarıyla yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin dağılımı (%), 2011-2020

Anket Yılı	2011	2013	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gelir referans yılı	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100
% 20 (En düşük)	5,8	6,1	6,1	6,2	6,3	6,1	6,2	5,9
% 20 (ikinci)	10,6	10,7	10,7	10,6	10,7	10,6	10,9	10,6
%20 (üçüncü)	15,2	15,2	15,2	15,0	14,8	14,8	14,8	14,9
%20 (dördüncü)	21,7	21,4	21,5	21,1	20,9	20,9	21,4	21,1
%20 (En yüksek)	46,7	46,6	46,5	47,2	47,4	47,6	46,3	47,5

Kaynak: TÜİK (2021a)

Yüzdelik dilimleme yönteminde milli gelirden pay alan tüm birey ya da hane halkları eşit yüzdelere ayrıldıktan sonra (%20, %10, %5 gibi) en düşük gelirli yüzdelik dilimden en yüksek gelirli yüzdelik dilime göre sıralanarak gelir dağılımı analiz edilir. TÜİK (2021)’in yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre; milli gelirden en yüksek payı alan yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay 2010 yılında %46,7 iken on yıl içinde 0,8 puan artarak %47,5’e yükselirken, en düşük gelire sahip yüzde 20’lik grubun aldığı pay 0,1 puan azalarak %5,9’a gerilemiştir.

Gelir dağılımı adaletini ölçmede yaygın olarak kullanılan bir diğer yöntem Gini katsayısıdır. Gini katsayısı, farklı gelir gruplarının milli gelirden aldıkları paya göre şekillenen Lorenz eğrisi esas alınarak hesaplanmaktadır. Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Gini katsayısı 1’e yaklaştıkça gelir dağılımı adaletsizliği artmakta, 0’a yaklaştığında ise gelir dağılımı adaletsizliği azalmaktadır. Türkiye’nin Gini katsayısı 2010 yılında 0,40 iken 2019 yılında 1 puan artarak 0,41 olmuştur. Toplumun gelirden en fazla pay alan %20’sinin elde ettiği gelirin en az pay alan %20’sinin elde ettiği gelire oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı bu on yıllık süreç içinde en düşük 7.4 olsa da 2010 yılından 2019 yılına değişmeyerek 8,0 olarak kalmıştır. Gelirden en fazla pay alan %10’unun elde ettiği gelirin en az pay alan %10’unun elde ettiği gelire oranı şeklinde hesaplanan P90/P10 oranı ise 14,4’den 14,6’ya yükselmiştir (BKZ Tablo2).

Tablo 2: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre gelir dağılımı göstergeleri, 2011-2020

Anket Yılı	2011	2013	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gelir referans yılı	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019
P80/P20 oranı	8,0	7,7	7,4	7,7	7,5	7,8	7,4	8,0
P90/P10 oranı	14,4	13,6	13,3	13,6	13,4	13,7	13,0	14,6
Gini Katsayısı	0,404	0,400	0,397	0,404	0,405	0,408	0,395	0,410

Kaynak: TÜİK (2021a)

Yoksulluk gelir dağılımı adaletinin ölçülmesinde kullanılan diğer bir yöntemdir. Gelir dağılımında adaletsizlik arttıkça yoksulluk oranı da artar. Günlük temel ihtiyaçlarının tamamını veya büyük bir kısmını karşılayacak yeterli gelire sahip olmamayı ifade eden yoksulluk kavramı yoksulluk sınırı, nisbi yoksulluk, maddi yoksulluk, sürekli yoksulluk, insani yoksulluk gibi kavramlarla ölçülmektedir. Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelire sahip olan bireyler nisbi anlamda yoksul sayılmaktadır. Yani nisbi yoksulluk kişinin temel ihtiyaçlarını mutlak olarak karşılayabilmesi fakat toplumun genel refah düzeyinin altında kalması şeklinde tanımlanmaktadır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre, Türkiye'de 2020 yılında nisbi yoksulluk oranı %15 olmuştur. Bu durum 2019 yılına göre nisbi yoksulluk oranında 0,6 puan artış anlamına gelmektedir. Medyan gelirin %60'ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı ise son on yılda 1 puan azalarak %21,9 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre hesaplanan yoksulluk oranı (%), 2011-2020

Anket Yılı	2011	2013	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gelir referans yılı	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Medyan gelirin %40'ına göre	10,1	9,1	8,7	8,4	7,4	7,9	8,3	8,9
Medyan gelirin %50'sine göre	16,1	15,0	14,7	14,3	13,5	13,9	14,4	15,0
Medyan gelirin %60'ına göre	22,9	22,4	21,9	22,2	20,1	21,2	21,3	21,9
Medyan gelirin %70'ine göre	30,0	29,5	29,5	28,7	28,1	28,5	28,5	29,0

Kaynak: TÜİK 2021a

Maddi yoksulluk ise finansal sıkıntıda olma durumunu ifade etmektedir. Maddi yoksulluk; çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon ve otomobil sahipliği ile ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme ve evin ısınma ihtiyacını

karşılabilme durumu ile ilgili hanehalklarının algılarını yansıtmaktadır (TÜİK 2021a). Bu açıklamada yer alan dokuz maddenin en az dördünü karşılayamayanların oranı olarak bilinen maddi yoksunluk oranı Türkiye’de 2016 %32,9 iken 4.2 puan azalarak 2017 % 28.7, 2018 yılında 6.4 azalarak % 26.5 olmuştur. 2019 26.3 ve 2020 yılında 1,1 puan artarak %27,4 olmuştur.

Sürekli yoksulluk oranı dört yıllık panel veri kullanılarak hesaplanmaktadır. Buna göre, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60’ına göre son yılda ve aynı zamanda önceki üç yıldan en az ikisinde yoksul olan fertleri sürekli yoksul olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de 2016 yılında %14,6 olan sürekli yoksulluk oranı 1,1 puan düşerek 202 yılında 13,7 olmuştur (TÜİK, 2021a).

Hanehalkının yıllık kullanılabilir gelirinin eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünmesiyle elde edilen eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri 2019 yılından 2020 yılına %15,8 artarak 69 bin 349 TL oldu. (Tablo 4)

Tablo 4: Türkiye’de yıllık ortalama hanehalkı kullanılabilir geliri

Anket Yılı	2011	2013	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gelir referans yılı	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Yıllık ortalama hanehalkı geliri TL	23.343	29.479	36.039	41.399	46.131	51.374	59.873	69.349
Bir önceki yıla göre değişim %	10,3	10,9	12,6	14,9	11,4	11,4	16,5	15,8

Kaynak: TÜİK, 2021a

Tablo 5: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranı

Yıllar	Medyan Gelirin %50’sine göre			
	Yoksulluk Sınırı (TL)	Yoksul Sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk Oranı %	Yoksulluk Açığı
2011	4.069	11.670	16.1	26.3
2012	4.515	11.998	16.3	26.9
2013	5.007	11.137	15.0	26.0
2014	5.554	11.332	15.0	24.4
2015	6.246	11.219	14.7	25.3
2016	7.116	11.026	14.3	24.3
2017	7.944	10.622	13.5	22.6
2018	8.892	11.092	13.9	23.7
2019	10.793	11.641	11.0	24.1
2020	12.304	12.267	15.0	25.9

Kaynak: TÜİK 2021a

Yine Tablo 5’de Türkiye’nin 2011-2020 yılları arasındaki hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre yoksulluk sınırı, yoksul sayısı, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı verilmiştir. Yoksulluk sınırı; Eşdeğer fert başına hesaplanan medyan gelirin belirli bir oranı (%40, %50, %60 veya %70) kullanılarak oluşturulan sınırdır. Tablo 5’de sadece medyan gelirin %50 oranları gösterilmiştir. Buna göre Türkiye’de yoksulluk sınırı 2011 yılında 4.069 TL iken 2020 yılında 12.304 TL ‘ye yükselmiştir. Yine aynı dönemde yoksul sayısı yani eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri yoksulluk sınırından düşük olan fertlerin sayısı 597 bin artmıştır. Eşdeğer fert başına geliri (bireysel eşdeğer geliri) yoksulluk sınırından düşük olan nüfus oranını veren yoksulluk oranı ise 2011 yılında %16,1 iken 2019 yılında %11 düşmüş fakat 2020 yılında tekrar yükselişe geçerek %15 olmuştur.

4. Data ve Ampirik Analiz

Çalışmada kullanılan veriler TÜİK’in Hanehalkı Bütçe Anketinden alınmıştır ve 2016-2019 yıllarını kapsamaktadır. Bu veri setinde Türkiyede bulunan hane halklarının gelirleri ve tüketim kalıpları ile ilgili bilgiler derlenmiştir. Çalışmada bu hane halklarının tüketimlerine göre yoksulluk sınırının neresinde bulunduğu incelenmiştir. Kullanılan bağımlı değişken yoksulluk sınırıdır ve TÜİK’ten alınan yıllık yoksulluk sınırı ile hane halklarının gelirlerinin kıyaslanmasıyla oluşturulmuştur. Hane halkının kullanılabilir geliri yoksulluk sınırının altında kalıyorsa ‘0’ değerini; hane halkının kullanılabilir geliri yoksulluk sınırının üzerinde ise ‘1’ değerini alan ikili bir değişken bağımlı değişken olarak oluşturulmuştur.

Bu değişkeni açıklamak için kullanılan bağımsız değişkenler ise Türkiye’de 2016 ile 2019 yılları arasındaki gıda enflasyonu, hane halklarının yapısı, harcaması, yaşadıkları mülkiyetteki durumu, ödenilen kira tutarları sigara ve alkol alışkanlığı, özel sigorta yaptırılıp yaptırılmadığı, kredi kartı kullanımı, pazara gitme alışkanlığı alınmıştır. Bunların yanı sıra ülkedeki yoksul olma durumunun ölçülmesinde kullanılan hane halkının sahip olduğu cep telefonu, bilgisayar, televizyon, buzdolabı, bulaşık ve çamaşır makinesi, otomobil sayısı ve dışarıda ne kadar yemek yenildiği de açıklayıcı değişken olarak alınmıştır.

Hanehalkı tipi yedi kategoriye ayrılmıştır bunlar aşağıda belirtildiği gibidir:

- 1 Tek kişilik hanehalkı
- 2 Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile
- 3 Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile
- 4 Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile
- 5 En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı

6 Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı 7 Ataerkil veya geniş aile

Mülkiyet, hanehalkının yaşadığı konuttaki mülkiyet durumunu göstermektedir ve '1' değeri ev sahibi olma durumunu, '0' değeri ise ev sahibi ola durumu dışındaki (kiracı, lojman gibi) durumları temsil etmektedir. Kira tutarı ise hane halkının yaşadıkları konuta, mülkiyet şekli; kiracı, lojman ve diğer olan hanelerde, aylık ödedikleri kira tutarını gösteren sürekli bir değişkendir. Hanehalkının gelirinin bir kısmını kirasını ödemek için kullanmak zorunda olması diğer zorunlu ihtiyaçlarına harcayabildiği kısmını etkilemektedir. Bu nedenle kira tutarları yoksulluğa etki eden bir faktör olarak alınmıştır.

Cep telefonu sayısı değişkeni, hane halkında bulunan cep telefonu sayısını göstermektedir. '0' değeri hiçbir cep telefonun olmadığı hane halkını temsil ederken var olan cep telefonu sayısı ne kadar ise o sayı alınmıştır. Cep telefonu ile benzer şekilde bilgisayar sayısı, panel tv sayısı, buzdolabı sayısı, çamaşır makinesi sayısı ve otomobil sayısı değişkeni hane halkında var olan sayıyı temsil etmektedir. Hane halkında yok ise '0' değeri ile gösterilmekte, var ise sayısı kadar değer ile temsil edilmektedir.

Sigara alışkanlığı, hanede bulunan bireyler arasında sigara, tütün, puro içme alışkanlığı olan bir bireyin olup olmadığını göstermektedir. Eğer kimse yok ise '0' değeriyle, var ise '1' değeri ile gösterilen ikili bir değişkendir. Benzer şekilde alküol alışkanlığı, hanede bulunan bireyler arasında alkollü içecek kullanma alışkanlığı olan ferdin olması durumunda '1' değeri, olmaması durumunda '0' değeri alan ikili bir değişkendir. Dışarıda yemek yeme alışkanlığı değişkeni, öğlen veya akşam yemeklerini dışarıda (lokanta, açık büfe, dönerci vb. yerlerde) yeme alışkanlığı olup olmadığını gösteren ikili bir değişkendir. Dışarıda yeme alışkanlığının olması durumunda '0' değeri, olması durumunda '1' değerini almaktadır. Kredi kartı değişkeninde ise hanede kredi kartı kullanan fert olup olmadığını bakılmıştır, var ise '1' değeri yok ise '0' değeri verilmiştir.

Kullanılan değişkenlerin içerisinde kategorik bağımlı değişkenin olması ve ikili değişkenlerin yanı sıra sürekli değişkenlerin de bulunması modelin çok terimli logit regresyon olarak oluşturulmasının uygun olacağı ön görülmüştür. Çok terimli logit regresyon, değişkenlerin ikiden fazla katagorisi olması durumunda tahmin yapılırken kullanılmaktadır. Bazal alınan katagoriye göre logistik regresyon yapılır (Sturdivant, Lemeshow and Hosmer, 2013). Bu yöntem ikili katagoriden fazla katagorisi olan değişkenlerin incelenmesinde logistik regresyon ile aynı olmasına rağmen ikiden fazla katagorinin analize dâhil edilmesine izin verdiği için kullanılır. Referans kategorisi olarak bağımlı değişkenin bir katagorisi, genellikle en yaygın veya en sık görülen katagorisi, seçilir. Bağımlı değişkenin her bir katagorisi için ikili logit regresyon uygulanır ve son katagoriye gelindiğinde çok terimli lojistik regresyon, sıralı lojistik regresyon ve lojistik

regresyon birbirne eşit olmaktadır. Modeldeki varsayımlar, dışsal değişkenler olmadan doğru bir şekilde model belirtilir, her kategori bağımsızdır, bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı yoktur, şeklindedir. Çıkan sonuçlara göre bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkiler yorumlanır (Glen, 2017).¹

Tablo 6: Çalışmada kullanılan değişkenlerin sayısal özeti

Değişken Adı	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
Yoksulluk	47,611	.9858646	.1180503	0	1
hh_tıp_hba2	47,611	3.220.516	1.387.069	1	7
Gıda enflasyonu	47,611	1.390.513	5.373.483	5.787.715	1.953.582
Harcama	47,611	3.908.364	3374.38	102	104132.7
Mülkiyet2	47,611	.2228897	.4161893	0	1
Kira tutarı	11,427	6.130.214	438.344	0	6600
Cep telefonu	47,611	2.371.385	1.115.577	0	10
Bilgisayar sayısı	47,611	.4881225	.6815299	0	9
Panel tv sayısı	47,611	.8451198	.6388644	0	6
Buzdolabı sayısı	47,611	1.005.377	.1519061	0	4
Bulaşık makinesi	47,611	.6616328	.4770495	0	2
Çamaşır mak.	47,611	.9771271	.1630735	0	3
Otomobil sayısı	47,611	.4592636	.5545963	0	5
Sigara alışkanlığı 2	47,611	.4777257	.4995089	0	1
Alkol alışkanlığı 2	47,611	.9403289	.2368789	0	1
Dışarıda yemek al.2	47,611	.6014366	.4896076	0	1
Özel sigorta 2	47,611	.8831783	.3212111	0	1
Kredi kartı kull.	47,611	.4943185	.499973	0	1
Pazar alışkanlığı 2	47,611	.3697885	.4827524	0	1

Kaynak: TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketinden alınarak yazarlarca hesaplanmıştır.

Tablo 7: Multinomial Logit Regresyon

yoksulluk o	Coef. (base outcome)	Std.Err.	z	P>z [95%]	Conf.	Interval]
1						
hh_tip_hbaz						
2	0,4346	.3799346	1,14	0.253	-0,3100669	1,1792490
3	0,5555	.3353249	1,66	0.098*	-0,1017738	1,2126760
4	-0,1791	.2834787	-0,63	0.528	-0,7347148	.3765012
5	-0,0816	.8098547	-0,10	0.920	-1,6688370	1,5057350
6	-1,4505	.5149534	-2,82	0.005**	-2,4598210	-.4412406
7	0,4695	.569039	0,83	0.409	-0,6457808	1,5848110
Mulkiyet 2	-1,5192	1,043036	-1,46	0.145	-3,5635430	.5250826
Kira tutarı	-0,0003	.0004918	-0,51	0.611	-0,0012141	.0007138
Cep telefonu sayısı	0,3161	.147622	2,14	0.032**	0,0267308	.6053984
Bilgisayar sayısı	0,1835	.2206863	0,83	0.406	-0,2490271	.6160475
Panel tv sayısı	0,0594	.1803709	0,33	0.742	-0,2940977	.4129432
Buzdolabı sayısı	0,7868	.3797383	2,07	0.038**	0,0425545	1,5311010
Bulaşık makinesi sayısı	0,6212	.2111746	2,94	0.003**	0,2072742	1,0350630
Çamaşır makinesi sayısı	0,4299	.3026248	1,42	0.155	-0,1632389	1,0230280
Otomobil sayısı	-0,1151	.3259319	-0,35	0.724	-0,7539580	.5236717
Sigara alışkanlığı 2	0,1352	.1885438	0,72	0.473	-0,2343310	.5047471
Alkol alışkanlığı 2	0,5894	.4050618	1,46	0.146	-0,2044849	1,3833280
Dışarıda yemek 2	-0,7471	.246413	-3,03	0.002**	-1,2300720	-.2641513
Özel sigorta 2	-0,4497	.6054064	-0,74	0.458	-1,6363000	0,7368494
Kredi kartı 2	-0,7862	.2667522	-2,95	0.003**	-1,3089870	-.2633373
Pazar alışkanlığı 2	-0,2584	.1782929	-1,45	0.147	-0,6078864	.0910088
Gıda enflasyonu	-0,0892	.0202153	-4,41	0.000***	-0,1288033	-.0495608
Harcama	0,0011	.0001625	6,97	0.000***	0,0008145	.0014516

Anlamlılık seviyesi: * %10, ** %5 *** %1

Kaynak: TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketinden alınarak yazarlarca hesaplanmıştır.

Çıkan sonuçlara göre hane halkı yapısının Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile olması %10 oranında istatistiksel olarak anlamlıdır. İstatistiksel olarak %5 oranında anlamlı olan değişkenler ise hane halkı yapısının Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı olması, cep telefonu sayısı, buzdolabı sayısı, bulaşık makinesi sayısı, dışarıda yemek yenilme sıklığı, kredi kartı kullanımınıdır. İstatistiksel olarak %1 oranında anlamlı olanlar ise gıda enflasyonu ve hane halkının harcamasıdır. Logit ve probit regresyonlarında katsayının işareti bulunuyor olma olasılıklarını ifade eder ve buradaki analizde de aynı durum geçerlidir.

Buna göre hane halkı çocukluysa yoksulluk sınırının üstünde bulunma olasılığı daha yüksek olmaktadır ancak birden fazla kişiden oluşan hane halkı yoksulluk sınırının üzerinde olma olasılığı azalmaktadır. Türkiye’de genel olarak yoksulluk ile çocuk sayısının doğru orantılı olduğu görülse de (Saatçi & Akpınar, 2007), bu analizde çıkan sonuca göre çocuklu ailelerin yoksulluk sınırının üzerinde bulunuyor olma ihtimalleri daha yüksektir. Bu durumda Türkiye’de insanların yoksulluk sınırı üzerinde çocuk sahibi oldukları, harcamalarını rasyonel olarak yaparak gelirlerin artışı ile harcamalarını artırdıkları çıkarımını yapabiliriz.

Yoksulluk sınırının altı olma olasılığı daha yüksek olan hane halkları ise çekirdek aile olmayıp birlikte yaşayanların olma nedeni ise bu kişilerin gelirlerinin yeterli olmaması nedeni ile harcamalarını birlikte paylaşımına ile ihtiyaçlarını karşılamak konusunda kolaylık sağlama isteği için olmaları olabilir. Buna karşın hane halkında cep telefonu, buzdolabı, bulaşık makinesi sayısının artması ile yoksulluk sınırının üzerinde bulunma olasılığı artmaktadır. Cep telefonu, buzdolabı, bulaşık makinesi sayısının artması ile hane halkının yoksulluk sınırı üzerinde bulunuyor olma olasılığını artırmaktadır. Bireylerin yoksulluk sınırının üzerinde olma olasılığı artıran etmenler arasında cep telefonu, buzdolabı, bulaşık makinesi sayısı olması da şaşırtıcı değildir; çünkü bu tür elektronik aletler, özellikle son yıllarda yaygınlaşan cep telefonu, yoksulluğun ölçülmesinde kullanılmaktadır. Cep telefonu gibi teknolojiler yoksulluğun azaltılmasında önemli rol oynamaktadır. İnsanların bilgiye ulaşmalarını kolaylaştırmanın yanı sıra üretkenliğini artırmalarını ve yeni iş imkanları sağlamaktadır (Yıldız, 2016). Hane halkının harcaması ile yoksulluk sınırı üzerinde bulunma olasılığı doğru orantılı olduğu görülmektedir. Bunu hanenin yapılan harcaması arttıkça yoksulluk sınırı üzerinde bulunma olasılığının da artıyor olduğu şeklinde yorumlayabiliriz. Gelir artışı ile yapılan harcamanın artması ekonomik teori açısından da mantıklıdır.

Hane halkının kredi kartı kullanıyor olması yoksulluk sınırının üzerinde olma olasılığı azaltmaktadır. Yoksulluk sınırının altında bulunan kişilerin kredi kartı kullanıyor olma olasılıklarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Bunun nedeni ise kredi kartlarının sağladığı kolaylıklarla açıklanabilir. Türkiye’de kredi kartı kullanımı oldukça yaygındır ve insanlar bankadan kredi çekmek yerine kredi kartı kullanmayı tercih etmektedir (Yüksel, Zengin & Kartal, 2016). Türkiye’de kredi kartı borçlularının ve kredi kartlarının kötüye kullanımının artması (Bulut & Köprülü, 2010), yoksulluk sınırının altında olanların kredi kartını yaygın olarak kullanıyor olabileceği olasılığı ile örtüşebilir.

Beklenildiği gibi gıda enflasyonunu ile yoksulluk sınırı üzerinde bulunma olasılığı ters orantılıdır. Gıdaki enflasyonun artması hanelerin yoksulluk sınırının altında olma olasılıklarını artırmaktadır. Gıda enflasyonu, tüketici sepetinde gıdanın payının fazla olduğu ülkelerde tüketicilerin harcamalarına etkilerini artıracaktır. Türkiye’de gıda ürünlerin payı diğer gelişmiş ülkelere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Gıdaya yapılacak harcamanın esnekliğinin düşük olması fiyatlarındaki değişimin hanenin tüketim kararlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bireylerin gelirini yaşam koşullarını iyileştirecek diğer etmenler yerine artan fiyatlara rağmen gıdaya harcamaya öncelik vermesi gıda enflasyonun yoksullaştırıcı etkisini ortaya koymaktadır (Yavuz, 2021). Enflasyonun nedeni olan birçok etmenin gıda enflasyonu içinde geçerli olması ve genel enflasyonun gıda enflasyonunu da etkiliyor olması (Yavuz, 2021), gıda enflasyonunun sebep olduğu yoksullaşma gibi olumsuz etkilerin enflasyon ile etkili mücadele ile azaltılabileceği anlamına gelmektedir.

4. Sonuç

Bu çalışmada gıda enflasyonu ile yoksulluk ilişkisi Türkiye özelinde TÜİK'in Hanehalkı Bütçe Anketi kullanılarak 2016-2019 yıllarını kapsayacak şekilde yapılmıştır. Seçilen belirleyicilere göre insanların yoksulluk sınırının altında ya da üstünde olma olasılıkları hesaplanmıştır. Analizin sonucuna göre çocuk sahibi olan ailelerin yoksulluk sınırının üzerinde olma olasılığı yüksektir. Cep telefonu sayısının artması yoksulluk sınırının üzerinde bulunma olasılığını artırmaktadır. Benzer şekilde buzdolabı ve bulaşık makinesi sayısı da ve yapılan harcama yoksulluk sınırının üzerinde bulunma olasılığı ile doğru orantılıdır. Buna karşın birden fazla kişiden oluşan çekirdek aile olmayan, dışarıda yemek yemeği tercih eden ve kredi kartı kullanan bireylerin olduğu hanelerin yoksulluk sınırının altında olma olasılığı yüksektir. Ayrıca gıda enflasyonunun yükselmesi yoksulluk sınırının altında olma olasılığını güçlendiren bir başka etmendir.

Sonuçlarda ortaya konulan gıda enflasyonun etkisi ise oldukça açıktır: Gıda fiyatlarındaki artış insanların ihtiyaçlarını karşılamak için gıdaya yaptığı harcamayı artırmata bu nedenle onları yoksullaştırmaktadır. Artan fiyatlar etkisiyle gelirin azalması söz konusu olacağı için bireyler gıda dışındaki bazı temel gereksinimlerini karşılayamayacak duruma gelme riski doğabilmektedir. Mutlak anlamda yoksullaşma olması dahi gıda enflasyonu insanları görece olarak yoksullaştıkları görülecektir. Bu nedenle yoksulluk sınırının altında bulunma olasılığı gıda enflasyonu ile artmaktadır. Sonuçlar göstermektedir ki Türkiye de son yıllarda ortaya çıkan yüksek oranlı gıda enflasyonu yoksulluğu artırıcı niteliktedir.

Türkiye'de bireylerin en yaygın olarak başvurduğu ödeme yöntemini kredi kartı olması ve (Bulut & Köprülü, 2010) hanelerin kredi kartı kullanımının olması yoksulluk sınırının altında bulunma olasılığını artırması nedeniyle kredi kartı kullanımı düzenlemeleri ve politikaları üzerinde durulması gerektiği görülmektedir. Türkiye'de yoksulluk sınırının altında yaşayan insanların gıda enflasyonundan etkileniyor olması hükümetlerin özellikle gıda fiyatlarındaki değişimin ve buna neden olan faktörlerin üzerinde durmalarının yoksullukla mücadele için önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Aksoy M. A.ve A.İşık-Dikmelik (2008). Are Low Food Prices Pro-Poor? Net Food Buyers and Sellers in Low-Income Countries.Policy Research Working Paper No. 4642 World Bank, Washington, DC.
- Bozma, K., Bozma, G. & Güney, A. (2020). Enflasyon ve işsizliğin yoksulluk üzerindeki etkisi: Türkiye düzey-1 bölgeleri örneği. KAÜİİBFD, 11(22), 973-996.
- Blejer, M. I., and I. Guerrero, (1990), "The Impact of Macroeconomic Policies on Income Distribution: An Empirical Study of the Philippines," *Review of Economics and Statistics* 414-423
- Bulir, A. (2001). "Income Inequality: Does Inflation Matter?", *IMF Staff Papers* Vol. 48, No. 1
- Bulut, Y., & Köprülü, O. (2010). Credit card market and socio-economic background of card holders: A case study from turkey. *International Journal of Economic Perspectives*, 4(4), 623-633. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/credit-card-market-socio-economic-background/docview/859539120/se-2?accountid=7181>
- Can, M. (2008). *Maliye Dergisi* Sayı 155 sf. 89-107
- Çağatay, S. ve M.Mert (2016). Yapısal Sorunlar Perspektifinden Gıda Enflasyonu, TÜSİAD-yayınları , T/2016,09 - 578, İstanbul.
- Cardosa, E. (1992). *Inflation and Poverty*, NBER Working Papers Series, Working Paper No. 4006
- Dağdemir, Ö. (2002) "Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu Ve Yoksulluğun Analizi : 1987 - 1994", C.C.Aktan (Ed.), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını
- Datt, G. ve M.Ravallion (1998). "Has India's Economic Growth Become More Pro-Poor in the Wake of Economic Reforms?", *The World Bank Economic Review*, Vol. 25, No. 2, Pp. 157-189
- Deaton, A. (1989), "Rice Prices and Income Distribution in Thailand: A Non-parametric Analysis", *Economic Journal*, 99 (395), 1-37.
- De Hoyos, Rafael. E. and Denis Medvedev. (2009). "Poverty Effects of Higher Food Prices: A Global Prospective." Policy Research Working Paper No. 4887. The World Bank, Washington DC.
- Easterly, W. ve S.Fischer (2000). *Inflation and the Poor*, Policy Research Working Paper 2335, The World Bank Development Research Group Macroeconomics and Growth and International Monetary Fund
- FAO, "FAO Food Price Index", <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en>, (Erişim tarihi: Agustos 2021).
- Ferreira, F. H. G., ,P. G. Leite ve J.A. Litchfield (2001). "The Rise and Fall of Brazilian Inequality: 1981-2004", *Macroeconomics Dynamics*, 12 (2), 199-230.
- Galli, R, ve Hoeven, R (2001). " Is inflation bad for income inequality: The importance of the initial rate of inflation", *Employment Paper*, 29.
- Glen, S. (2017), "Multinomial Logistic Regression: Definition and Examples" From *StatisticsHowTo.com: Elementary Statistics for the rest of us!* <https://www.statisticshowto.com/multinomial-logistic-regression/>
- Ivanic, M. ve W. Martin (2008), "Implications of higher global food prices for poverty in low-income countries", *Agricultural Economics* 39, supplement 405-416.

- Mbegalo, T. ve X. Yu (2016). *The Impact of Food Prices on Household Welfare, and Poverty in Rural Tanzania*, Courant Research Centre 'Poverty, Equity and Growth in Developing and Transition Countries', University of Göttingen, Discussion Papers, No. 216.
- Monnin, P. (2014). *Inflation and Income Inequality in Developed Economies*, CEP (Council on Economic Policies) Working Paper 2014/1.
- Romer, C.D. ve D.H. Romer (1998) "Monetary Policy and the Well-Being of the Poor." NBER Working Paper 6793.
- Saatçi, E., & Akpınar, E. (2007). *Assessing poverty and related factors in Turkey*. *Croatian medical journal*, 48(5), 628-635.
- Shrestha, B. Ve S. K. Chaudhary (2012) "The Impact of Food Inflation on Poverty in Nepal", *NRB Economic Review*,
- StataCorp. (2019). *Stata Statistical Software: Release 16*. College Station, TX: StataCorp LLC.
- Sturdivant, R., Lemeshow, S. and Hosmer, D., (2013). *Applied Logistic Regression*. 3rd ed. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc, pp.269-283.
- TÜİK (2012) , *İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2011* , Türkiye İstatistik Kurumu, Yayın No: 3890, ISBN 978-975-19-5571-5, Ankara (erişim tarihi: 10.04.2021)
- TÜİK, (2021a), *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*. Sayı 37404 (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2020-374049>) (20.07.2021)
- TÜİK (2021b) *Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri, 2010-2019* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sustainable-Development-Indicators-2010-2019-37194> (15.07.2021)
- TÜİK (2021c) *İstatistik veri portalı* <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Enflasyon-ve-Fiyat-106>
- Vu, L. ve P. Glewwe, (2011). "Impacts of Rising Food Prices on Poverty and Welfare in Vietnam", *Journal of Agricultural and Resource Economics*, 36 (1), 14-27.
- Walsh, J. P. and Jiangyan Yu (2012) "Inflation and Income Inequality: Is Food Inflation Different? ", *IMF Working Paper*, WP/12/147
- Yavuz, F. (2021). "Türkiye'de Gıda Enflasyonu Tarladan Çatala Sorunların Bir Göstergesi", *SETA (Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı) Yayınları* 185, İstanbul
- Yıldırım, Ali Ekber (2021). *Dünya gıda fiyatlarındaki artışın Türkiye'ye yansması* 3 Şubat 2021
- Yıldız, Barış. (2016). *Enformasyon Yoksulluğu: Yeni İletişim Teknolojilerinin Yaygınlaştırılması Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması*.
- Yüksel, S., Zengin, S., & Kartal, M. (2016). *Identifying the Macroeconomic Factors Influencing Credit Card Usage in Turkey by Using MARS Method*. *China-USA Business Review*, 15(12). doi: 10.17265/1537-1514/2016.12.003
- <https://www.dunya.com/kose-yazisi/dunya-gida-fiyatlarindaki-artisin-turkiyeye-yansimasi/609499>